

Samrøða við Palla á Argjum & frásøgn eftir Petur W. Háberg

Palli á Argjum

Herfyri høvdu vit eina áhugaverda samrøðu við Sverra Mortensen av Argjum m.a. um hansara tíð við "Ananu". Sverri greiddi okkum frá eini grein, sum hevði staðið í Dagblaðnum í 1949 í samband við, at abbi hansara tá fylti 95 ár. Vit endurprenta hesa grein, sum gevur eina góða lýsing av sovæl fiskivinnuni sum Argjum frá teirri tíðini, Palli minnist, og hetta er umleið 150 ár aftur í tíðina.

Tann, sum hevði samrøðuna, var Mourentius við Stein.

Dánjal Pauli Mortansson verður 95 ár hósdagin 24 í hesum

Tað var í frættir komið, at Palli Mortansson á Argjum verður 95 ár komandi hósdag, 24. í hs. Tessvegna gjørdur vit okkum ørindi út á Argir, fyri at hitta Palla á máli. Hann býr nú hjá Rikardi handilsmanni, ið er abbasonur hansara. Vit spyrja eftir Palla, tá ið vit koma inn. Jú, hann er inni, og í besta lag sum ein heldur aldrandi maður kann vera, sigur Rikard.

Ok so hitta vit Palla. Jú, rætt er tað, hann ber síni ár sjáldsama væl, er týðligur enn sum altíð og hevur javnt og samt okkurt forvitnisligt at greiða frá. Palli málber seg á so góðum føroyskum máli sum fáur, og lýsir tað kanska meira enn annað tann tokka, ið hann allar dagar hevur havt til sitt kæra móðurmál.

Áðrenn vit reiðiliga hava fingið samrøðu okkara

millum á gongd, spyr Palli: - Hvussu dámdu tygum Jóannes bónda?

Tað var eins og hann við hesum spurningi vildi tryggja seg og vita, hvønn ið hann hevði fyri sær.

- Allir framfúsir og fosturlandskærir føroyingar bóru og bera Jóannesi bónda alt gott, svараðu vit.

- Ja, ja, havnarmenn og aðrir við royndu at halda Jóannes fyri gjøldur, tá ið

hann talaði um at fáa vegir gjørdar og havnir bygdar - og nú rópa teir um allar Føroyar eftir vegum og havnum. Jú, nógv er broytt, sigur Palli.

- Tað man so mangt vera broytt í tygara tíð, Palli?

Mintist fyrstu fiskiskipini

- Ja, og ein hin størsta broytingin er óivað tann, ið stendur í sambandi við fiskivinnuna. T.d. var einki fiskiveiðuskip í Føroyum fyrst ið eg minnist. Men so komu tey fyrstu skipini so við og við. Vágshotnin hevði "Lerkin", sum var langbummari, og Trappubrøðurnir keyptu "Fox", eitt vakurt trýmastrað skip. Teir vóru dúgligir menn, teir á Trappuni. Eitt skipið var "Gardar", Hans

At taka úr blaðnum

Síðurnar 9, 10, 15 og 16 kunnu takast úr blaðnum

Petur í Gardi á Eiði forði tað, Petur Bertelsen úr Kaldbak var stýrimaður á tí.

- Hvat hildu tygum serliga seta dám á lívið og arbeiðið í Havn, tá ið tygum vóru ungur?

- Oestrøms-tíðin man iva-

leyst vera tann tíð, sum mest setti sín dám á bæði lívið og virkseimið í Havn - aftrat fiskiskapinum. T.d. var tað eitt árið meðan eg arbeiðdi hjá Oestrøm, at Pól Niklái í Nólsoy var tvær ferðir við Rokkin við "Delphinuni", fyrru ferð-

Mortan, sonur Palla, og Rakul, foreldrini hjá Sverra. Mortan fórst við Nýggjberg.

Argir er ikki tað, byggin var. Fyrst Palli minnist vóru fyra hús.

Bátar frá teirri tíðini, tá árar vóru einasta álitíð.

ina fingur teir 20.000 og seinru ferðina høvdu teir 10.000 - tilsamans eini 6-700 skpd. Tað var óført.

- Eitt skip æt "Løvenørn"?

- Klakksvíkshandilin hjá Jørgen Beck átti tað skipið. Tað fórst undir Íslandi, øll manningin doyði. Skipið hevði danskan skipara, men manningin var annars føroysk, bestimaður var Niels á Todnesi, bróður Berint á Todnesi í Kollafirði. Niels var av prúðastu og raskastu monnum. Um somu tíð og eg var við Gjógv. Tað hava gingið mangar frásagnir um Andrias frá teirri tíðini, ið hann var í Hvalba. Hann var tiltikin raskur og bragdligur maður. M.A. Winther hevur skrivað um hansara roysnisbragð í Rytuskor á sinni o.a.m.

- Hava tygum onnur skip í huganum frá teirri fyrstu skipstíðini?

- Ájú, tað var t.d. "Enigheden", ið sigldi fyrri Oestrøm, og so royndi Andrias Restorff eisini at útgera skip til døglingaveiðu, tað var "Betzy", men tað vildi ikki reiðiliga bera til. Í hvussu so var, so noyddust teir at gevast. Og so var tað "Nancy". Ja, og "Sønderjylland", ið kaptein Faun fordi, tað sigldi fyrri handilin hjá Skibsted.

Fýra hús á Argjum

- Argja bygd er nógv vaksin í tygara tíð?

- Ja, tað má ein siga. Her vóru 4 hús fyrst ið eg minnst, og nú líður væl at vera 50 hús á Argjum. Her eru um 250 íbúgvarar í bygdini nú, so her hevur gingið framá síðani abbi mín, Andrass á Hólalagn-um úr Hvalba setti búgv her fyrri størthundrað árum síðani.

- Hava tygum ikki verið burtur hiðani á ungum árum?

- Jú, vit báðir Andrias systkinabarnið vóru leingi heiman sum ungir. Andrias var í Hvalba og eg var við Gjógv. Tað hava gingið mangar frásagnir um Andrias frá teirri tíðini, ið hann var í Hvalba. Hann var tiltikin raskur og bragdligur maður. M.A. Winther hevur skrivað um hansara roysnisbragð í Rytuskor á sinni o.a.m.

- Eg róði nógv út við Gjaarmonnum, teir hava altíð verið tiltiknir útróðrarmenn. Har var ikki altíð lika tespuligt á Norðhavinum tá, heldur enn nú.

- Men dúgliga var rógvið út. Tá var tað ikki so sjáldan at bátar, ið vórðu soleiðis fyrri at teir fyrri at hava lívd á landi, lögdu á Kellingasund bæði eystur og vestur; men har hevur verið tilfikt omanlop hesi seinru árin, at har verður ikki rógvið longur. Í einari grindiferð - tann grindin slapp - og vit komu eystur aftur, fóru vit gjøgnum Stakksund, eingin á báti- num hevði farið tað fyrri, men vit sóu ein bát beint undan okkum leggja á sundið, og tá ið vit ikki ivaðust í at teir vóru kunnigir menn, hildu vit í

kjalarvørrin á honum. Har var smegið í støðum, litíð meira enn bátrúmd, so har var ikki spæli at fara ígjøgnum, men væl bar til. - Men eisini her hevur omanlop sett sín stongsil á sundið.

Útróður á Argjum

- Tygum róðu eisini dúgliga út hiðani av Argjum! - Og oftast mundi vera farið í longdina, ætla vit.

- Jú, vit róðu vestur í hav, suður á Kant, lögdu Jáklus mið og Lítla mið, og ofta fiskaðu vit væl. Frants í Vágshotn, Frants Restorff, hevði tað einuferð á orði, at sovorið fiskur var ikki komin í Vágshotn av Argjum, fyrr enn vit báðir Andrias systkinabarnið vóru afturkomnir at troyta miðini. - Tað var nakað í tí, tí Andrias legði ofta nógv til, hann ivaðist ongatíð í nokrum.

- Tit róðu oftast sjálvir triðji?

- Ja, og sjálvur fjórði, tá ið vit ikki vóru við stórum báti. Men ikki minnst eg at vit meira enn ta einu ferðina slögdu áðrenn vit fóru aftur at landi. Vit fiskaðu ofta væl kortíni.

- So tosaðu vit eitt sindur um bátar og bátasmið. Faðir Palla'sar var bátasmiður, men Palli segði, at mann yvirhovur dámdu best bátarnar hjá Jóhann í Gardi og teir royndust altíð lika væl.

- Jóhann í Gardi í Nólsoy hevði seinast ið eg talaði við hann, tá var hann longu nakað gamal, gjørt 600 bátar, stórar og smáar. Eina Ólavsoku stóðu

á sandinum í Vágshotni 2 bátar, eitt áttamannafarið ið gjørt varð í Mikladali og eitt tiggjumannafarið, sum Jóhann í Gardi hevði smíðað. Tað varð nógv talað um hesar báðar bátar, ið báðir skuldu til Vágs. - Seinri hitti eg vágbingar og spurdi, hvat ið teimum líktust á bátarnar. Jú, søgdu teir, tá ið farast skuldi vandaferðir ella neyðsendaorindi, so tóku teir altíð báti, ið Jóhann í Gardi hevði smíðað - tí líkur úrvalingur var hann.

Kr. 400 í stuðul til molan

- Tit fingur tó í lag at byggja hitt fyrsta føroyska havnarlagið her á Argjum.

- Molan? Ja, tað varð ofta havt á munni at gera heilt fyrri sundinum. So einuferð jattaði lögtingið 400 kr. í studningi, og so gjørdi vit molan - hann hevur verið okkum ein góður stuðul. Sjálv lendingin er eisini betri útbygd hesa seinru tíðina. Men soleiðis má lagið vera, har ið fólkíð skal taka alla føði sína av sjónum.

- Vit takka Palla fyrri hesa forvitnisligu samrøðu og ynskja honum alt gott og góðar dagar á sínum gomlu árum.

msv.

Tíðindaskriv frá SEV:

El-nýtslan í Føroyum minkar

Feskastu hagtølini hjá SEV geva ábendingar um, at elnýtslan í Føroyum er minkandi. Størsta afturgongdin í nýtsluni er í Suðuroy

Føroyingar brúka minni streym nú, enn teir gjørdi fyrri einum ári síðani. Tað vísa feskastu hagtølini hjá SEV yvir el-nýtsluna í landinum.

August-mánaði er júst farin afturum, og hann vísir eina afturgongd í føroysku ravmagnsnýtsluni á stívliga fimm prosent í mun til august 2003. Í august í ár var nýtslan 19.674 mwt (megawattímar) móti 20.729 mwt tilsvarandi mánaða í fjør.

Tey nýggju hagtølini hjá el-felagnum SEV vísa, at tað serliga er í Suðuroy, at minni streymnýtsla er staðfest, tí har var afturgongdin í nýtsluni heili 16,6 prosent í mun til august í fjør.

"Lítið er at ivast í, at tað serliga er vinnan, sum brúkar munandi minni av streymi nú enn frammanundan. Í alivinnuni, sum seinastu árin hevur brúkt støðug meira streym, gongur skeiva vegin, og virkseimið innan flakavinnuna er eisini broytt. Hetta kennist nú í hagtølum okkara", sigur Klæmint Weihe, stjóri í SEV.

Í ætlan síni fyrri 2004 hevur SEV roknað við einum null-vøkturi í føroysku orkunýtsluni, og higartil í ár hevur samlaði vøkturin verið 1,3 prosent.

"Vit rokna við, at seinna hálvár verður heldur slakari til el-nýtslu enn fyrra hálvár", sigur Klæmint Weihe.

Í nýggjastu Árbók fyrri Føroyar, ið Hagstovan júst hevur givið út, vísa tøluni, at í tíðarskeiðinum 1999-2003 er ravmagnsnýtslan í Føroyum vaksin 23 prosent. Tey feskastu tøluni hjá SEV geva tó ábending um, at nú er vend um at koma í, hvat streymnýtsluni viðvikur.

Nýtt tilboð til línუმenn: Einkultfryst gágga

Tað er væl kent at gágga er frálíkt agn. Og tí hava útróðrarmenn allar tíðir veitt sær gággu at egna við. Nógv tykist eisini at vera til.

Men tað eru eisini teir, sum veiða gággu at selja útróðrarmonnum, og her verður arbeitt áhaldandi fyrri at bota um góðskuna á gágguni, so agnið kann gerast enn betri.

Ein av hesum er Ditlev Lydersen í Norðdepli. Hann fiskar gággu sum so nógvir aðrir. Men munurin hjá honum er sjálv viðgerðin, har tað snýr seg um at fáa gágguna frysta sum skjótast. Goggan verður knúst á vegnum inn. Hon verður beinanvegin singlefryst, tá komið er til lands, og síðan verður hon pakkað í eskir.

Hetta hevur tann fyrimum við sær, at tað er ikki neyðugt at tíðna meira av gágguni enn brúk er fyrri. Hetta er eisini lættari at arbeiða við í mun til, tá goggan verður fryst saman. Einkultfryst kann goggan eisini egnast hálvtiðnað, og tí ber væl til at frysta tað aftur, sum ikki verður nýtt ta eina ferðina.

Tað er neyvan ivi um, at betri agnið verður viðgjørt tess betri fiskar tað. Hetta er eisini royndirnar hjá Ditlev.

Agnið verður selt í 10 kg. kartengur. Prísurin er 25 kr.pr. kg. Roknað verður við, at 100 øgn eru í hvørjum kg, og merkir hetta at hvørt agnið kostar 25 øy, og er hetta kappingarført í mun til annað agn.

Goggan hjá Dilev fæst hjá Sofus í Selvindi, sum hevur lýsing aðra staðni í blaðnum.